

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____ А.В.Пантелеймонов

«_____» _____ 2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

МІНОЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність

032 «Історія та археологія»

(шифр, назва спеціалізації)

інститут, факультет, центр

історичний

(назва підрозділу)

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“4” вересня 2020 року, протокол № 8

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: А. М. Токарев, канд. іст. наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Протокол від “3” вересня 2020 року № 1

Завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

_____ (Сорочан С.Б.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету
(назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна)

Протокол від “11” вересня 2020 року № 1

Голова методичної комісії історичного факультету

_____ Тумаков А.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Мінойська цивілізація” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавр історії

спеціальності (напрямку) 032 «Історія та археологія»

спеціалізації історія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни:

опанування студентами змісту та основних закономірностей соціально-економічного, політичного та культурного розвитку мінойського суспільства.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- сформуванню у студентів загальне уявлення про історію мінойського суспільства;
- виявити специфіку Егейської «палацової» цивілізації та визначити її місце в історії Середземномор'я;
- розібратися у сутності організації мінойського суспільства;
- ознайомити студентів з досягненнями мінойської культури в усіх її виявах;
- розглянути проблеми, пов'язані з повсякденним життям жителів стародавнього Криту;
- дійти певних аргументованих висновків щодо основних шляхів розвитку мінойської цивілізації, визначити її місце у всесвітньо-історичному процесі, внесок до скарбниці світової цивілізації.

1.3. Кількість кредитів: 2.

1.4. Загальна кількість годин: 40,3.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

За вибором студентів

Денна форма навчання

Заочна (дистанційна) форма навчання

Рік підготовки

3-й

-й

Семестр

5-й

-й

Лекції	
30 год.	ГОД.
Практичні, семінарські заняття	
-	ГОД.
Лабораторні заняття	
-	ГОД.
Самостійна робота	
-	ГОД.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

знати:

- об'єкт, предмет, структуру історії мінойського Криту;
- основні етапи розвитку історії мінойського Криту;
- основні факти, події, дати історії мінойського Криту;
- соціально-економічний, політичний і культурний розвиток мінойського суспільства на різних етапах його розвитку;
- пріоритети зовнішньополітичної діяльності мінойського суспільства у різні історичні періоди;
- процеси етногенезу та особливості менталітету стародавніх жителів Криту;

вміти:

- самостійно й вільно орієнтуватися в джерелах і науковій літературі з історії егейського регіону III-II тис. до н. е.;
- критично оцінювати різні точки зору і обґрунтовувати власну думку з дискусійних проблем історії егейського регіону III-II тис. до н. е.;
- логічно мислити, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, закономірності розвитку історичних процесів мінойського суспільства;
- аналізувати, систематизувати, узагальнювати історичний матеріал, локалізувати його в просторі й часі;
- давати морально-етичну оцінку подіям, явищам мінойської епохи.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет та періодизація історії мінойського Крита

Предмет мінойської історії. Географічні та хронологічні рамки курсу. Основні питання та проблеми історії стародавнього Криту. Періодизація історії мінойського Криту.

Тема 2. Легендарні відомості про державу царя Міноса

Грецькі письменники. Гомер, Геродот, Діонісій Сицилійський, Фулід, Платон. Міфи. Європа. Талос. Мінос, його брати. Пасіфая. Критський бик. Лабіринт. Тесей. Дедал та Ікар. Кокал. Загибель Міноса.

Тема 3. Відкриття мінойської цивілізації. Частина 1: «Героїчна епоха» розкопок на Криті. Кнос

Описи мандрівників. Мінос Калокерінос. Генріх Шліман. Артур Еванс. Джон Пендлбері.

Тема 4. Відкриття мінойської цивілізації. Частина 2: Розкопки на Криті в ХХ і початку ХХІ століття

Передісторія. Розкопки у Фесті. Археологічні дослідження Маллії. Розкопки мінойських поселень. Відкриття палацу в Закросі. Спиридон Марінатос. Палац в Галатосі. Палац в Арханесі.

Тема 5. Писемності стародавнього Криту

Піктографічна писемність. Печатки. Лінійна писемність А. Спроби дешифрування лінійної писемності А. Фестський диск.

Тема 6. Писемності стародавнього Криту (продовження)

Дешифрування лінійної писемності В. Перші спроби. Аліса Кобер. Майкл Вентріс. Особливості лінійної писемності В. Правила читання. Таблички: виробництво, техніка написання, умови зберігання.

Тема 7. Егеїда в III – початку II тис. до н. е.

Кікладська культура. Загадка кікладських ідолів. Троянська культура. Елладська культура. Причини, що не дали досягти рівня палацової цивілізації Кікладській, Троянській та культурі материкової Греції.

Тема 8. Передісторія мінойського Криту

Проблема походження прамінойців. Крит в епоху раннього неоліту. Середній неоліт та прибуття мінойців на острів. Пізній неоліт Криту. Допалацовий період та зародження передумов виникнення цивілізації на Криті.

Тема 9. Кносський палац

Функції мінойських палаців. Походження назв «Кнос» та «Лабіринт». Зовнішній вигляд Кносського палацу. Його планування. Центральний двір. Західне крило: колонна зала, західний портик, «коридор процесій». Тронна зала. Східне крило: східчаста зала, «зал подвійної сокири», мегарон цариці. Каналізаційна система палацу. Світлові колодязі. Верхні поверхи. Нижній поверх. Навколо палацу.

Тема 10. Суспільство та економіка Криту в II тис. до н. е.

Суспільство. Палацова знать, «мінойський матриархат», вільні общинники, залежне населення, раби. Економіка. Сільське господарство. Зернові культури. Виноградарство. Культивування оливок. Городництво та садівництво. Скотарство. Полювання. Рибальство. Виготовлення кераміки. Металеве ремесло. Каменерізна справа.

Тема 11. Мінойська талассократія і влада царя

Мінойська талассократія. Об'єднання острова навколо Кносу. Питання про історичність Міноса. Військові експедиції критян у першій половині II тис. до н. е. Обороздатність острова Крит. Мінойське суднобудування. Особливості зовнішньої торгівлі. Торгівля з Єгиптом, Вавілонією, Кікладськими островами, Балканським півостровом. Експорт-імпорт. Царська влада. Критська теократія та її особливості.

Тема 12. Мінойська релігія

Характерні риси мінойської релігії. Фетишизм. Екзальтація. Велика Мати. Бог-бик. Тавромахія. Другорядні боги та богині. Питання про людські жертвоприношення. «Детективне розслідування»: мінойський Дедал.

Тема 13. Мінойське мистецтво: фрески, стилі кераміки

Характерні риси мінойського мистецтва. Рельєф. Фрески. Керамічні стилі: камарес, рослинний, морський, палацовий. Художнє різьблення по каменю.

Тема 14. Катастрофа. Міф про Атлантиду

Платон та його повідомлення про Атлантиду. Діалоги «Критій» і «Тимей». Пошуки Атлантиди в сучасності. Вибух вулкану на острові Фера та гіпотеза Спиридона Марінатоса про загибель мінойської цивілізації. Погляди сучасних дослідників на загибель Кноської держави.

Тема 15. Місце мінойської цивілізації серед цивілізацій Давнього Сходу

Особливості мінойської цивілізації. Типологічна приналежність мінойської цивілізації. Іригаційна теорія та талассократія. Проблема функціонального значення давньокритських палаців. Архаїчні риси мінойського суспільства (общинні традиції, роль жінок, релігійні уявлення). Причини занепаду мінойської цивілізації.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Предмет та періодизація історії мінойського Крита	2	2				
Тема 2. Легендарні відомості про державу царя Міноса	2	2				
Тема 3. Відкриття мінойської цивілізації. Частина 1: «Героїчна епоха» розкопок на Криті. Кносс	2	2				
Тема 4. Відкриття мінойської цивілізації. Частина 2: Розкопки на Криті в ХХ і початку ХХІ століття	2	2				
Тема 5. Писемності стародавнього Криту	2	2				
Тема 6. Писемності стародавнього Криту (продовження)	2	2				
Тема 7. Егеїда в III – початку II тис. до н. е.	2	2				
Тема 8. Передісторія мінойського Криту	2	2				
Тема 9. Кносський палац	2	2				
Тема 10. Суспільство та економіка Криту в II тис. до н. е.	2	2				
Тема 11. Мінойська талассократія і влада царя	2	2				
Тема 12. Мінойська релігія	2	2				
Тема 13. Мінойське мистецтво: фрески, стилі кераміки	2	2				
Тема 14. Катастрофа. Міф про Атлантиду	2	2				
Тема 15. Місце мінойської цивілізації серед цивілізацій Давнього Сходу	2	2				
Усього годин	36	36				

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю

Контроль за роботою студентів здійснюється шляхом тестування, перевірки та оцінювання підсумкової контрольної роботи, самостійної роботи студентів.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання			Екзамен (залікова робота)	Сума
Поточний контроль	Тестові завдання	Разом		
T1-15				
30	30	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

- Андреев Ю.В. От Евразии к Европе: Крит и эгейский мир в эпоху бронзы и раннего железа. СПб., 2002.
- Бартошек А. Златообильные Микены. М., 1991.
- Богаевский Б.Л. Крит и Микены. М.; Л., 1924.
- Златковская Т. Д. У истоков европейской культуры (Троя, Крит, Микены). М., 1961.
- Керам К. Боги, гробницы и ученые. Роман археологии. М., 1963.
- Колпинский Ю. Д. Искусство Эгейского мира и древней Греции. М., 1970.
- Молчанов А.А. Таинственные письмена первых европейцев. М., 1980.
- Молчанов А.А. и др. Памятники древнейшей греческой письменности. М., 1988.
- Молчанов А.А. Социальные структуры и общественные отношения в Греции II тыс. до н. э. М., 2000.
- Немировский А.И. Нить Ариадны. В лабиринтах археологии 2007.
- Пендлбери Дж. Археология Крита. М., 1950.
- Ривкин Б. И. Античное искусство. М., 1972.
- Сидорова Н.А. Искусство Эгейского мира.

- Томсон Д.О. Исследования по истории древнегреческого общества. Т. 1.
Доисторический эгейский мир. М., 1958.
Castleden R. Minoan Life in Bronze Age Crete 1990.
Evans A.J. Palace of Minos at Knossos. Vol. 1-5.
Hutchinson R.W. Prehistoric Crete 1962.
Willets R.F. Civilization of Ancient Crete 1977.

Допоміжна література

- Амальрик А.С., Монгайт А.Л. В поисках исчезнувших цивилизаций. М., 1959.
Андреев Ю.В. Островные поселения Эгейского мира в эпоху бронзы. Л., 1989.
Аполлодор. Мифологическая библиотека. Л., 1972.
Борухович В. Г. Зевс Минойский (следы культа верховного критского божества в греческих мифах и религиозных обрядах) // АМА.
Видал-Наке П. Атлантида. Краткая история платоновского мифа 2012.
Вуд М. Троя. В поисках Троянской войны. М., 2007.
Гигин. Мифы. СПб., 2000.
Гордон С.Г. Забытые письмена. Открытие и дешифровка. СПб., 2002.
Добльхофер Э. Знаки и чудеса. М., 1963.
Жиров Н. Атлантида. Основные проблемы атлантологии 2004.
Ильинская Л.С. Легенды и археология.
Кондратов А.М., Шеворошкин В.В. Когда молчат письмена. Загадки древней Эгеиды. М., 1970.
Кукал З. Великие загадки Земли, Атлантида в свете современных знаний 1988.
Лосев А.Ф. Античная мифология в её историческом развитии. М., 1957.
Лосев А. Ф. Мифология греков и римлян. М., 1996.
Махлаюк А.В. и др. Люди, руины, вещи. Античная история в свете археологии. М., 2014.
Мифы народов мира, 2 изд. 1991-1992

- Молчанов А.А. Посланцы погибших цивилизаций. М., 1992.
- Монгайт А.Л. Археология Западной Европы. Бронзовый и железный века. М., 1974.
- Первый Ватиканский мифограф. СПб., 2000.
- Резанов И.А. Атлантида. Фантазия или реальность 1975..
- Резанов И.А. Атлантида с позиций геологии 1976.
- Тайны древних письмен. Проблемы дешифровки. М., 1976.
- Титов В. С. Неолит Греции. М. 1969.
- Фокс М. Тайна Лабиринта. Как была прочитана забытая письменность. М., 2016.
- Фридрих И. Дешифровка забытых письменностей и языков. М., 1961.
- Chadwick J. The Decipherment of Linear B. Cambridge, 1958.
- Chadwick J., Baumbach L. Mycenaean Greek Vocabulary // Glotta. 1963. Bd., 41. P. 157-271.
- Hood S., Smyth D. Archaeological Survey of the Knossos Area 1981.
- Marinatos N. Goddess and the Warrior. Naked Goddess and Mistress of the Animals in Early Greek Religion.
- Marinatos N. Minoan Mother Goddess and Her Son. Reflections on a Theocracy and Its Deities.
- Marinatos N. Minoan Religion. Ritual, Image, and Symbol Studies in Comparative Religion.
- McEnroe J.C. Architecture of Minoan Crete. Constructing Identity... Austin, 2010.
- Packard D.W. Minoan Linear A. Berkeley; Los Angeles; London, 1974.
- Sakellarakis Y., Sapouna-Sakellaraki E. Drama of Death in a Minoan Temple 1981.
- Veniris M., Chadwick J. Documents in Mycenaean Greek . Cambridge, 1959.
- Yule P. Early Cretan Seals. Study of Chronology. Mainz, 1980.

**10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше
методичне забезпечення**

<http://www.minoancrete.com>

<http://www.cretanthematicpark.com/minoan-civilization.aspx>

<http://liberea.gerodot.ru/books/kykl.htm>